

MISSZIÓTÖRTÉNETI SZEMELVÉNYEK

Dr. Szebeni Olivér

Az anabaptista misszió

Bevezetés

1996 májusában egy kanadai vendéget megkérdezett a diákság az anabaptisták missziós szokásai felől. Werner O. Packull (Renison egyetem, Kanada, Ontario) tanár, aki a szabad evangélikus egyház tagja, a kérdésre negatív választ adott: „*Nem voltak missziós gondolkodású emberek*”.¹ Azóta is többen fölvetették – különösen az Anabaptisták² könyv megjelenése óta –, hogy hitben előtünk járó testvéreink „*jávaikat miért nem fordították missziós célra*”. Szélesebb körben kell tehát ismertetnünk egy vendégelőadóit, azóta sem publikált kéziratot, hogy reálisan lássuk a hutteri testvérek missziói készségét.

A felvetett kérdésre két részben igyekszem válaszolni.

A misszióról általában megoszlanak a nézetek. A domináns egyházak (hazánkban a római katolikus, másutt esetleg más egyház) általában szükségesnek látják a missziót és az evangélizálást, de a végrehajtás járulékos kérdéseiben nagyon tartózkodóak³. A véleményük legalább három tényezőtől függhet: az értékelő személytől, felekezete „rangjától” és az evangéliumi közösség fő irányvonalától. Az „elvben” elfogadott szent cél tényleges megvalósulása számos, előre nem látható buktatón leggyakrabban meghiúsul.

A hazai protestáns egyházak a misszió és külmisszió közé sokszor egyenlőségi jelet tesznek, bár közel áll hozzájuk az evangélizálás. Helyenként komoly erőfeszítéseket tesznek az érdekében. A belmissziót mégis elsősorban a más felekezetűekkel („szektákkal”) szembeni apológiára korlátozzák. Maguk között pedig az úgynevezett „dialógus” keretében gyakorolják.

Közöttünk a misszió *kizárólagossá* tétele szokásos. Egy emberöltővel korábban gyülekezeteinkben „lélekmentők”-nek mondták a misszionáriusokat, vagy éppen „emberhalászok”-nak. Tevékenységüket a hazai domináns protestáns felekezetek ellenérzéssel fogadták, és megbélyegezték őket azzal, hogy „akváriumban halászgatnak”. Az ezredfordulóhoz közeledve kezdődő világmissziós mozgalmak jutottak közénk. Egyik „AD 2000” elnevezéssel, az „eléretlenek” mentésére, másik tanítvánnyá tételre vagy gyülekezetplántálásra stb. A mozgalmak a missziót az első és legfontosabb feladatnak tartják. A hangsúly érthető, különösen a korábbi semmittevést figyelembe véve. Talán erre volt tekintettel W. O. Packull professzor is, amikor kijelentette, hogy a hutteri testvérek „nem voltak missziós gondolkodású emberek”.

A misszió hangsúlyozását elfogadva mégis azt kell felismernünk, hogy ettől a szolgálattól semmiképpen sem szakítható ki más szellemi munka, amivel a gyülekezet már megtért tagjainak *megtartása* elősegíthető. Mivel több tapasztalat áll mögöttünk ahhoz, hogy a missziós munka értékeléséről véleményt alkothassunk a lényeg megértésére, ebben a dolgozatban tehát két részt szentelünk arra, hogy hozzájáruljunk a tökéletesebb összkép és főleg a helyes arányok kialakításához.

I. A misszió lényege

A kérdés alapos átgondolása roppant fontos. Eleink – akiknek missziói elhívottságában senki sem kételkedik – *minden gyülekezeti tevékenységüket a „misszió” szóval jelölték*. Német testvéreink között ugyan nem ez járta, de máig is egy különösen széles körű kifejezést használnak. Fontosnak tartják nem csak jelképesen, ténylegesen is a közösségi élet teljességére vonatkozó *komplexitást*.⁴ Az evangélizáció kétségtelenül a misszió frontmunkája, de *nem kizárólagos*. A misszió nem speciális feladat, amit csak egyesek végeznek, mondjuk az evangélisták. A misszió minden egyes élő hitre jutott hívő ember feladata, aki bármit tesz – prédikál, bizonyosságot tesz, zenél vagy énekel –, mindent ennek a céljával végez. És mindezt természetesen cselekszi. Volt még a gyülekezeteinkben egy már-már a feledés homályába vesző jellemző kifejezés: „*missziói adakozás*”.

A missziói munka személyi jellegű feltétele az *ember, vagyis az igehirdető*. Tőle is függhet a vállalkozás áldásossága. Ha az igehirdető *önmagát* tekinti tevékenykedése kizárólagos letéteményesének, akkor térjen vissza Jézus Krisztushoz még tanulni! Az ilyen igehirdető önmagában és a saját nagyságában hisz, pedig Pál apostol nem tesz semmit munkája (a misszió) felértékelésére, rangsorolására. Legfeljebb bűnősként vallja magát elsőnek. A kizárólag saját igehirdetői elhivatottságában bízó ember szolgálata helyszínét hangulatossá teheti, lehetnek sikerei is; de a legnagyobb problémát gyülekezetében azzal váltja ki, hogy a kizárólagosság érvényesítésével a gyülekezetben föllép az „*átjáróház szindróma*”. A gyülekezet drámai változások korszakába kerül. A jelenségekre egy ideig találnak „bibliai igazolást”. Átmeneti „eredmény” is látszik, esetleg kiemelkedő lesz a növekedési ráta egy ideig, de előbb-utóbb kínos meghasonlás üti rá bélyegét mindenre. Az egyenleg „végelszámoláskor” negatív lesz; annak ellenére, hogy voltak reménykeltő részeredmények. Az egyoldalú módszerek fokozatosan gyorsítják a folyamatot. Bármennyire látványos a gyarapodás, egyre gyorsabban növekszik az eltávozók száma. Föllép az az állapot, amikor „egy lélek megnyerésére megkerülük a világot”, de sajnos semmi nem történik elvesztése megakadályozására. A „régí hívők” szavaira és gyakorlatára utalva idézhető: *Tartsunk hitmélyítést!* Így az áldott, eredményes lélekmentés után az öröm és a reményteljes bizakodás önmagában problémákat old meg. A gyülekezet boldog, az együttműködésre nem borul árnyék.

A közösség progresszív együttműködése

A gyülekezet egészséges missziói tevékenységére buzdít Pál apostol az 1Thesszalónika 5:12–22-ben. Megjelenik az igény egymás megbecsülésére, felkarolására, a békességre, a munkás (előljáró) megbecsülésére, a türelemre (toleranciára). Az apostol óvja a gyülekezetet a

vezetők közötti személyes megtorlásoktól. Nincs jelen a romboló kiábrándulás, lehangolódás, a napjainkra annyira jellemző depresszió. Akiben öröm, lelkesedés van, annak nem teher a szolgálat. Testi ereje fogytán is készséget mutat, hogy szíve végső dobbanásáig legyen az ajkán Isten iránti magasztalás.

A *missziót komplex* feladatnak tekintő munkás széles skálára helyezi szolgálatát. Őrizkedik attól, hogy csak a saját tevékenysége nyerjen hangsúlyt. Megtalálja mindenkiben a szolgatársat, senkit nem becsül alá, de mindenkit buzdít, mint Pál apostol a fiatal munkatársát, Timóteust (1Tim 4:12–16). A testvériség a szent munkát elégedetten, sőt lelkesedéssel végzi. Ha van valami, amivel meg lehet fojtani a missziómunkát, az a lehangolódott *kiábrándultság*. Aki nem lelkesedik már, az nem ajánlja Jézus Krisztus keskeny útját másnak, hiszen „elege van”. Arról kell a jó vezetőnek gondoskodnia, hogy mindenkinek megmaradjon a lelkes öröme, és boldog túláradás csorduljon ki a szívéből, soha ne a panasz. Rossz szolgáltatást tesz az, aki „beosztott” munkatársainak különféle sérüléseket okoz, és a végén őket hibáztatja.

A komplex misszió mindenkinek kijelöli a munkáját a legfiatalabb gyermektől az aggastyánig. Gondokat tesznek elhordozhatóvá, erősítenek, vigasztalnak. Ebben rejlik a gyülekezeti progresszió. A közösség felüdítő lesz, és senki sem távozik a gyülekezetből elkeseredve.

A komplex misszióhoz nem csak a frontmunka tartozik hozzá, hanem a hasonlatnál maradvá a logisztika is; illetve ahogy régen nevezték: a hadtáp. Ez nem csupán azt jelenti, amit általában értenek az „utógondozáson”, bár arra is szükség van. A megnyert embereket meg kell tartani. *A megtartás pedig éppen olyan misszió, mint a megnyerés*. A gyülekezet így nem válik átjáróházzá. Lehetségesek a felvetődő problémák, de a gyülekezet nem süllyed el a problémák viharában Isten megújító és helyreállító kegyelme által.

Isten a rosszból is támaszthat jót. Ez nem csak a régmúlt történetére vonatkozik József életében (1Móz 50:20). Testvérei halálos ellenségeivé váltak, idegenek közé került, végül börtönbe vetették. Isten ott is megtalálta, és a sorsát jóra fordította. Megerősítette általa az egykor ellenségesen viselkedő testvéreit is. József nem fordult el tőlük, sírva ölelte magához őket. Nem állt bosszút, legfeljebb megpróbálta jellemüket.

1893 és 1920 között hazánkban a torzszalkodás fékezte a missziómunkát, de a munkásaink *megújultak*. Felhagytak a gyümölcstelen vitákkal, a vezetők körüli korteskedéssel, összefogtak, és Isten megáldotta munkájukat. Magyarországon éppen a két világháború tragédiája után nagy *ébredés* bontakozódott ki a húszas években, különösen a keleti országrészen, és 1948-ig egy másodvirágzásnak is örvendhetett a missziónk. Minden igehirdető ezzel foglalkozott, egyidejűleg gondoskodtak a gyülekezetek dolgairól; folyamatosan, maradéktalanul és önfeláldozó szívvel. Az evangélizációt nem alkalmazták kampányszerűen, minden egyes igehirdetést ennek a célnak vetettek alá. Minden vasárnap délelőtt és délután az élet vizét kínálták, mint Jézus Krisztus Jákob kútjánál. Az evangéliumot szóval, tettel propagálták. Nem került az életben tanúsított gyakorlatuk ellentétben azzal, amit hirdettek. Isten üzenetét közvetítették elszálló leheletükkel is. Panaszra nem nyílt az ajkuk. Ha valami rosszat láttak, gyorsan fel-

dolgozták: „...Mebántott engem. Csalódtam benne. De nem neki fogadtam hűséget. Jézus Krisztushoz maradok hű. Benne nem csalódtam....” Ez helyes logikai sor.

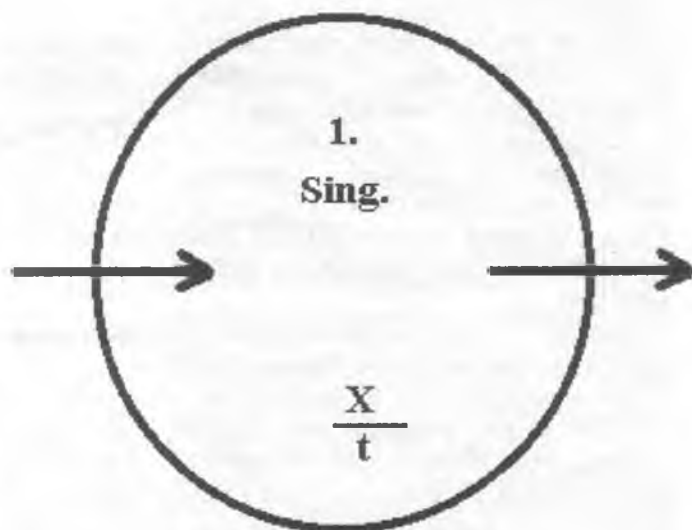
A múlt század derekán, nemzetünk történelmében érvényesülő ateisztikus befolyás az aktív missziói munkát négy fal közé szorította. A lelki munkások még ezt is vállalták a túlélés reményében. „Az egyházak expanzióját” közel egy emberöltőn át tartó, visszaszorító kényszer sajnos megtanította a lemondást a lelki munkáról. A hatvanas években egyik tehetséges prédikátorunk nyilvánosan bejelentette: nem tudja el sem képzelni, hogy miként kellene evangélizálnia. Ez aztán nemcsak taglétszámunk súlyos veszteségével járt, hanem szellemi megrokkánáshoz is vezetett. A vákuumot kitöltő emberi erőlködés pedig látszatmegoldásokat hozott.

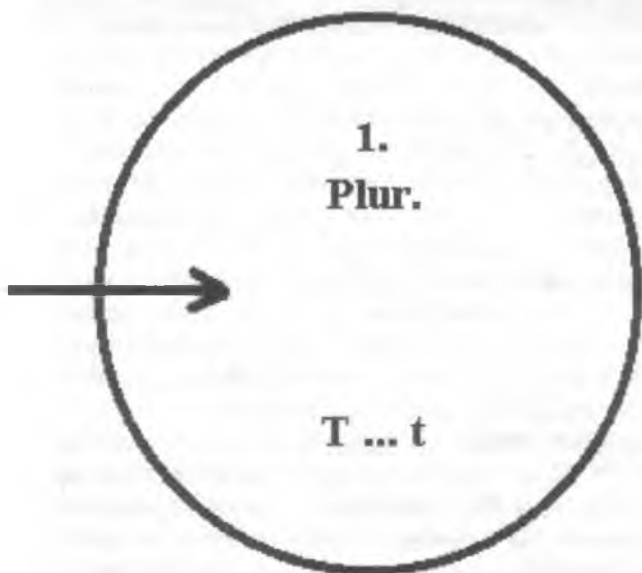
A komplex misszió szolgálatával járhat a *számbeli növekedés*, de ez nem fő cél. A népszámlálás miatt az öszövétség népét Isten megbüntette. Salamon királynak azonban megadta a gyarapodást és a növekedést, pedig uralkodása elején nem kért sem gazdagságot, sem hosszú életet, „csak” bölcsességet. Isten mégis kiterjesztette országa határait, amikor meghallotta a király alázatos imádságát (1Kir 3:10–14). Ehhez tudom hasonlítani az ige szerinti helyes missziós magatartást. Minden felismert lehetőség komplex alkalmazásával szolgálnunk kell a lelkek javát és üdvösségét.

Az utóbbi tíz évben kezd kibontakozódni eredeti magatartásunk. A helyes irányvételhez most kell átgondolni a gyülekezetplántáló és -építő szándékainkat, módszereinket. Főleg azt, miként találhat késznek Isten Lelke minket a munkára, a szent feladatra.

A gyülekezet, az igehirdető és munkatársainak minden részletre kiható, lelkes és alapos missziói munkáját a következő ábrával szeretném bemutatni, és ezzel töreksem olvasóim megértését elősegíteni:

DIAGRAM A LÉNYEGES MISSZIÓI ÖSSZEFÜGGÉSEKRŐL

1. Sing. = A gyülekezet
 = „Én, a tökéletes evangélista”.
 ® ® = Betérők, kitérők
 + X/t = Várható növekedés az idő függésében
 „A misszió kizárólag lélekmentés”

A misszió sokrétű, részletekre kiterjedő, összetett és közös feladat

- = A gyülekezet
 1. Plur. = Mi, a testvériség együtt
 ® = Megtérők
 T... t = Tartós növekedés

II. Az anabaptista kódexek és levelek

A missziói feladatok összességét figyelembe véve az anabaptisták valamennyi csoportja – beleértve a hutteri testvéreket is – missziós gyülekezetekben tevékenykedett. A második részben további részletekkel támasztom alá a *hutteri testvérek („habánok”) missziós készségét*, amit még a halálos fenyegetések sem korlátoztak.

Az egyházszervezeti (institucionális) kérdésektől (pl. a püspöki intézmény), a pacifista álláspontjuktól, és elsősorban sajátos gazdálkodásuktól (vagyonközösség) eltérő állásfoglalásunk ellenére fel kell ismernünk néhány egyértelmű igazságot: *missziói nép volt a hutteri testvérek közössége*.

Ismeretes, hogy a hutteri testvérektől Európa számos egyházi székhelyén őriznek elkobzott kódexeket. Ezeket tanulmányoznunk kell, ha bepillantani kívánunk belső életükbe, és nem elégszünk meg annyival, amit róluk a riválisaik írtak. Előbb általában ismertetjük a kódexeiket, majd kitérünk a „leveleikre”. Az európai és amerikai gyűjtőhelyek közül most csak néhány levéltár, vagy könyvtár archív anyagát vesszük figyelembe.

Gyulafehérvárott (Alba Iulia, Batthyány levéltár) 19 kódexből 4 olyan kolligátum található, amelyekben levelek vannak bekötve. Pozsonyban 28 kódexet őriznek, amiből 8 kötet levélgyűjtemény. Brünnben 7 elkobzott kódex van egyházi levéltárban, és közülük 2 ehhez a műfajhoz tartozik. A Budapesti ELTE Egyetemi Könyvtárban 15 kódex közül 1. Esztergomban, az Érseki Könyvtárban 27-et őriznek, amelyeknek másolatai a Magyar Tudományos Akadémia mikrofilmtárában bárki előtt hozzáférhetők. Az állomány 3 kötetében vannak levelek, amelyeket a gyülekezetek a kiküldött missziómunkásnak adtak, vagy neki küldtek, ha börtönbe került. Valamennyi levél 1560–1595 között keletkezett és eredeti. A levelek tartalmát kivonatossan ismertetjük ebben a fejezetben.

A levelek bizonyítják, hogy a hutteri testvérek missziós nép. A kiküldést (Aussendung) nagyon komolyan vették. Voltak eredményeik, de főleg azt vegyük figyelembe, hogy a legtöbb „kiküldött” a hirdetett evangéliumi igazságot *vérével pecsételte meg*.

A levelek tartalmi elemzése

Külföldön megjelent néhány publikáció. Például Kanadában, a magyar származású *Mária H. Krisztinkovich* által összegyűjtött hatalmas bibliográfia az összes hutteri kódexről és a velük foglalkozó, bármilyen nyelvű irodalomról. A kiadvány a bibliográfiai adatok mellett fontos ismertetést is szolgáltat.

A „kiküldött” a gyülekezettől („udvartól”) ünnepélyes búcsút vett, és átvette a megbízó levelét. Mi állt ebben? – Válaszoljon a levelek közvetlen hangneme: *„Ahogyan hitetlen emberekkel és népekkel beszélünk kell”. – „Ahogy meg kell győznünk őket a hamis reménységeikről. Miként ébreszthejük fel bennük az igazi bűnbánatot?” – „Ha a testvérek vidékre mennek és az ígét hirdetik, akár a hívő-keresztények között, akár szabadságukat töltve a falusi idegeneknek”. – „Buzdító beszédek.” – „Válasz egyik testvérünknek, aki ragaszkodott az elszakadt hívőkhöz.” – „Az ige szolgáinak és a missziói küldötteknek kötelességei, ha a népek közé mennek”.*

A gyülekezet a levél átadásakor búcsúzóul egy 23 verses éneket énekelt. A „kiküldés” általában német nyelvtérületet célt meg. Olykor polemikus volt a levél, de legtöbbször semmi más célja nem volt, mint a kiküldött emlékeztetése szent kötelességeire. Ennyi tény már eldönthető, hogy a hutteri gyülekezet missziós gondolkodású volt-e vagy nem.

Merre vették útjukat a küldöttek? – Ausztria területére, sokuk eredeti hazájába, az Alpok hegyvidékére. Podoliába (a Búg folyó forrásvidéke a mai Ukrajnában), ahol talán a legkorábbi, kelet-európai jelenlétükkel számolunk. Lengyelországba, Morvaországba, Németországba, Bajorországba, „a Rajna-menti gyülekezeteknek”. Városokba is: Aachen, Alzey, Bergen, Bécs, Brünn, Falkenstein, Gmunden, Hamburg, Lipcse, Konstantinápoly, Rattenburg, Rottenburg (az Inn mellett), Nagyszében, Olmütz, Salzburg, Trieszt, Württemberg. Ezek a városok nem adtak a hívő hutteri testvéreknek kiváltságokat, mint az erdélyi fejedelem. Békétlenség és létbizonytalanság várt rájuk mindenütt. Börtönökben és máglyákon szenvedtek Isten gyermekei. A

levelek hozzájuk érkeztek és velük foglalkoztak. Nem panaszt, zúgolódást, hanem kitartást és bátorítást olvashatunk a levelek soraiban.

Altzeybe a szuperintendensnek írtak, aki üldözte őket és sokat kivégeztetett az elfogott hívők közül. Nagyszébenbe az ottani jezsuitáknak, akik a gyermekeiket árvaházba kényszerítették, a szülők bebörtönzése vagy megölése után. Olasz hívőkről is tudunk a levelekből. A mai Horvátországban és Stájerországban is voltak népes hutteri telepek. Nálunk sem éltek kevesen, bár pontos adatokkal nem rendelkezünk. Konstantinápoly (Bizánc) az egyetlen, ahol nem németek éltek, így a levél az ott élő „keresztelt embereknek” szól. Kik lehettek ők? A hutteriek nem fogtak fegyvert, így nem lehettek hadifoglyok sem, hanem ártatlanul elhurcolt keresztények. Nekik talán nem volt szükségük vigasztalóra, lelkileg erősítő sorokra? Vagy aki támogatta őket a levelével, nem missziómunkát végzett?

Sok levél nem tartalmaz földrajzi meghatározást. Általános levelek, például a börtönlevelek. Halálra ítélt hitvallók is róttak sorokat a nyugalmasabb tájon lévő, kiküldő gyülekezetüknek. Esztergomban, a kódexek egyikébe lefűztek egy „trieszti levelet”. Gályarabságra szánt testvéreknek készült. 40 református gályarabságra vetett prédikátorról regényt írtak. A hutteri testvérek 90 prédikátoráról még nem. A „Negyven prédikátort” kiváltották holland hittestvéreik. A kilencvenet nem. Különböző német hatóságoknak címzett levelek között vannak olyanok, amelyeket üldözött gyülekezeteknek írtak, és kérték: „*Imádkozzatok testvéreinkért a pusztában!*” (Értsd a börtönben lévőkért). Kétségtelenül bőven találhatunk ezekben a levelekben ösztönző, buzdító és bátorító tényeket a mai missziós feladatainkhoz.

Számos levélben egy-egy igei elmélkedés vagy éppen igehirdetés került papírra. A tudatlan „parasztoknak” kiáltott emberek ezeket buzgón olvasták. Pedig akkor sok nemes nem is tudott írni. Ezeknek a „parasztoknak” a kisgyermekai a hutteri iskolákban megtanultak írni, olvasni és számolni. Feltűnő teológiai szakszerűséggel magyarázzák a bibliai idézeteket. Semmiben sem maradnak el a XVI. század legismertebb protestáns teológusaitól, írásmagyarázóitól vagy bibliafordítóitól.

Keresztség előtti felkészítés

Az egyik levélben leírnak egy keresztséget és a megelőző felkészítést. Az ünnepélyes aktusra három napon át készültek. Már pénteken este, szombaton és vasárnap tanították, vagy inkább kikérdezték a bibliai igéket, amelyek főleg a hitvalló keresztségről szóltak. Egyáltalán nem „automatikusan” keresztelték meg „saját neveltetésű gyermekeiket”. A keresztség meghalás a bűnnek és az új életbe lépés, Róma 6 szerint.

Szó volt a bűnről, a bűnbánatról, a jóvátételről. A bűn következtében szenvedő emberek iránti helyes viselkedésről. Az „*adámi ember*” haláláról. A megbocsátásról, a javak közösségéről, az engedelmisségről Isten iránt, és a keskeny ösvényről. Az újjászületést János 3 alapján magyarázták. Végül a „misszióparancs” került szóba Máté 28 szerint. A képzésből nem hiányozhatott naponként 2 órai imádkozás.

Természetesen a *bibliai oktatás* (katekumenátus) nem egy-két napra szorítkozott. A saját gyermekeiket évekig oktatták. A hutteriek iskolai rendszere kétségtelenül a legfontosabb missziói helyszín volt, amely már 2 éves kortól foglalkozott a gyermekekkel. Az első csoport a „kicsinyek iskolája” volt. Öt éves kortól tartoztak a gyermekek a „nagyok iskolájába”. Akkor már megismertették őket a Bibliával, a főbb bibliai tantételekkel, énekekkel, imádságokkal. Megtanították őket az írásra és olvasásra.

Az iskolában a környezet növényvilágának ismertetésére is hangsúlyt fektettek. Különösen a gyógy-növényekre. Egyik kódexükben lerajzoltak és kifestettek egy növényt („démútká” vö. Demut = alázat¹⁰). Feltehetően több ilyen oktató rajz létezett, bár eddig csupán egyet találtunk. A mai amerikai társadalom nem engedélyez nekik közép- vagy felsőfokú oktatást. Viszont elismeri a „falusi oktatók” tehetségét és rátermettségét. Ez is ad megszívlelendő tanulságot: A közösség saját nevelési módszerei (vö. vasárnapi iskola) soha sem becsülhetők le a gyülekezeteinkben.

A segítőkészség mint missziós eszköz

Anabaptista eleink missziós készsége ellenségeikre is kiterjedt. Az ellenük fenekedő *Franz Dietrichstein* herceg, olműtzi püspök, császári titkos tanácsos, tizenhétézer hívő ember üldözője egyszer megbetegedett és hutteri orvossal kezeltette magát. A szerény „testvér” – mármint az orvos – kivívta szakmai elismerését, és másoknak is ajánlotta¹¹. *Peter Delphini* jezsuita páter szintén hutteri orvossal kezeltette magát. Személyválogatás nélkül segítettek a sebesülteken, betegeken és az éhezőkön.

A magyar művelődéstörténelem nagy alakja, *Pázmány Péter* személyére is utalhatunk. A református származású római katolikus prozelita, későbbi hazai főpap és az ellenreformáció (másként „katolikus reformáció”) vezére polemikus hevét és lendületét nem korlátozta egyetlen más teológiai irányzat ellenében sem; de nem vett igénybe másoktól szolgáltatást, csak a hutteri testvérektől közvetve. Talán hiába is folyamodott volna bárki máshoz. Hutteri orvossal kezeltethette magát. A gyűlölködő *II. Ferdinánd király* szintén ugyanígy élvezte gyógyító segítőkészségüket, bár a közösség legfőbb ellensége volt¹². A hutteri orvosok képesek voltak az ellenségtől megkülönböztetni a szenvedő embert, legyen bárki. Küldetésüket nem befolyásolta a bosszúvágy, csak a gyógyítás szolgálatát vették figyelembe, mindenkinek a segítségére voltak. Még sokáig sorolhatnánk a korabeli legnagyobb magyar családokat (Nádasdyakat, Zrínyieket és másokat), akiknek egészségét hutteri orvos védte éveken keresztül. (Ez is misszió volt.)

II. Rákóczi György fejedelem sem tartozott a hutteri testvérek ellenségei közé. Sárospataki birtokára hívta őket (1645), és munkájukat hasznosnak találta az ország felvirágoztatására. *Demkó Kálmán* orvostörténész arról írt két levél alapján, hogy 1646-ban a fejedelem édesanyjától abban kér segítséget, küldjön a kisleányhoz egy hutteri orvost. Medicíniáival elégedett volt a fejedelem¹³.

Természetesen más közvetett útja-módja is volt a missziós tevékenységnek, amelyek közül érdemes megemlíteni az európai népek „nagy tanítóját”, *Jan Ámos Come-*

nius módszerét. Szlovákiai baptista folyóiratunkban jelent meg ezzel a címmel a róla szóló jubiláló írás¹⁴. Magyarországon használt nevének más, szlávosan írott Komensky formáját szintén megtalálhatjuk. A jeles pedagógus az *erdélyi fejedelemmel* (II. Rákóczi Györggyel) levelezett: Felhívta figyelmét az országok közötti békeségre és a „Világosság útjára”. A sárospataki hutteriek között nevelődött félárva fiúból Isten hűséges és alázatos szolgálója vált. akinek a szobrát megtalálhatja az ember Európa városaiban Pozsonytól Berlinig és Amszterdamiig. (Személyesen nem volt anabaptista, de a tőlük tanult „békeszme” szószólója volt egész életében.)

Az amerikai hutteri testvéreknél a gyülekezet tagjairól éppen úgy pontos nyilvántartás készül, mint a budapesti Baptista Hitközségben úgy 1950-ig készült. Nyilvántartásukban német családi nevek szerepelnek, amelyeket tíz, húsz vagy még több nemzedék viselt. Az áttelepülésük után megjelennek „idegen”, angol eredetű családi nevek is, amelyeknek viselői a hutteri testvérek missziói tevékenységéből származtak. A jelenség úgy is magyarázható, hogy a sajátos hutteri gazdálkodás, a zárt (endogám) közösség nem volt annyira ellenszenves a modern emberek szemében. Életmódjuk többeket vonzott. Bizonyára őket is katekumenizálták. Mindenesetre ez is bizonyíték az anabaptista hutteri testvérek missziós magatartása mellett.

Az ellenség rendíthetetlen kitartással örökké mocskolja őket, és ez hazánkban is talál módot lapokban, elektronikus eszközökben, könyvekben. A történelmi igazságszolgáltatással több évszázad óta adós maradt nekik az emberiség. Koholt rágalomokkal, ostoba pletykákkal („nőközösség”) és féltékeny irigységgel találkozik az ember a világ más helyén is. Ezek között legenyhébb vádak, hogy nem haladnak az idővel, visszamaradottak, elzárkóznak a technikai civilizációtól. A mai kommunikáció eszközei, a féltudományos tévelygés és tévelyítés hangos ezeknek a számtalanszor megeáfolt vádaknak az ismételtetésével.

Sajnos minden időkből és felekezeti rétegben vannak még irántuk fenntartások. Az őket elpusztító, a világ túlsó sarkára üldözött egyháziak nem hajlandók elismerni a mai napig a „harmadik reformáció” érdemeit és létjogosultságát. Nehogy tetézzük mindezt azzal, hogy a világtörténelem legönzertlenebb közösségét harácsolóknak, az emberek üdvétől elforduló képmutatóknak állítjuk! A tudatlanság és az emberi gyarlóság néha összetéveszti a gyöngyszemet a talmi hamisítvánnyal, és nem tulajdonít értéket annak, amiért érdemes áldozatot hozni (Mt 13:45).

*

Felvetődtek a kérdések: Missziós gondolkodású volt-e ez a nép? Introvertáltságuk rabjaiként éltek a saját külön világukban? Gazdagították magukat, halmozták birtokaikat, ha mindjárt nem az egyéni, de kommunáik tulajdonát? – Talán ismeretünk fogyatékosága vetít torz árnyékot hófehér jellemükre?

A jó hírnevű szellemi előfutárok segítenek fölismereni mulasztásainkat, részlegességeinket és egyoldalúságunkat, ami még akaratlanul is felszínre bukkan a mai öntelt embertől el nem választható szkepszis nyomán.

1998. március 13. Kiegészült 2000. április 7.

Jegyzetek:

¹ A dolgozat elhangzott a BTA lelkészjelölt hallgatói előtt 1998. március 13-án.

² *Szebeni Olivér: Anabaptisták.* A reformáció harmadik ága. Magyarországi Baptista Egyház, Budapest, 1998.

³ *Földesi Tamás: Mission and Proselytizing: The Hungarian Case* (Misszió és áttérítés Magyarországon) Megj.: Journal of Ecumenical Studies. Temple University, Philadelphia, PA., 1999. A szerző vallási kérdésekben jártas jogtudós.

⁴ Talán az ipartól vették át: *das Werk*. Sok gyárnak a nevében volt jelen a „mű”. Egyik legátfogóbb írásuk címe: A növekvő mű (Das wachsende Werk). A magyarba át nem hozott kifejezés helyén áll a mindent magába foglaló „misszió”.

⁵ *Wilhelm Wiswedel: Die alten Täufergemeinden und ihr missionarisches Wirken* (A régi keresztlő közösségek és missziós működésük). 1943

⁶ A német kifejezést használva, ahogy a gyülekezetek ránk hagyományozták: *die Sendbriefe*.

⁷ Az eredeti latin missio, missionis főnév pontos fordítása szerint „kiküldés, elküldés”.

⁸ *Maria H. Krisztinkovich: An Annotated Hutterite Bibliography.* Pandora Press, Kitchener, Ontario, Kanada, 1998.

⁹ *R. Friedmann, A. Mais: Die Schriften der Hutterischen Taufergemeinschaften. Gesamtkatalog ihrer Manuskriptbücher, ihrer Schreiber und ihrer Literatur.* (A hutteri keresztlő közösségek iratai. Kézirataik, írásaik és irodalmuk teljes katalógusa). Hermann Böhlau Nachf. Wien, 1965.

¹⁰ Talán Thymnus Serpyllum rendszertani néven. Apró félcserje, fűszeres illatú, bélgörcs ellen, mézelő virággal. Erősítő teát főznek belőle a Székelyföldön.

¹¹ *Krisztinkovich Béla: Anabaptista orvosok.* Megj.: Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungarica. Budapest, 1961. 20. sz. 88–117. lap.

¹² Krisztinkovich Béla kiadatlan kézírata a szerző tulajdonában.

¹³ *Demkó Kálmán: A magyar orvosi rend története... a XVIII. sz. végéig.* Budapest, 1894.

¹⁴ VI. Pospisil írása a négy évszázados évfordulóról. *Rozciavac*, 1992, 3. szám, címlap, 36. oldalon egyik könyvének címlapja, a 4. és 6. oldalon imádságai.

Helyesbítés

A Szolgatárs 2000. első negyedévi számában tévesen közöltük dr. Gyököcsy Endre írásának címét. A helyes cím: A szeretet pszichofiziológiája, mely az Életápolás című könyvében a 65. oldaltól olvasható.